

2009. – 307 с.

5. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи : Навчальний посібник / Іван Васильович Малафіїк. – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 632 с.

6. Мізюк В. М. Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища Івано-Франківського національного медичного університету / В. М. Мізюк // Галицький лікарський вісник. – 2014. – Т. 21, № 1. – С. 82–84.

7. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии : учеб. [для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений] ; под ред. С. А. Смирнова. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 512 с.

8. Педагогічна психологія / [Євтух М. Б., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В., Ільїна Т. В.] – К. : Інтердрук, 2014. – 420 с.

УДК:378:614.2

Біланов О.С.

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава
ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я». ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються питання формування правових компетенцій у здобувачів освіти галузі знань «Охорона здоров'я» у медичному виші, та їх філософські аспекти. Проведений аналіз останніх публікацій даної тематики, розглянуто суть поняття «правова компетентність», її компоненти та методи, які використовуються у процесі формування правових компетенцій майбутніх лікарів.

Ключові слова. *Компетенції, правові компетенції, формування правових компетенцій, компоненти правової компетентності, філософія освіти, правові знання, охорона здоров'я, майбутні лікарі.*

The article considers the issues of the legal competencies formation for the students of speciality «Public Health» in a medical higher education institution and their philosophical aspects. The analysis of recent publications on this topic has been performed; the content concept of «legal competence», its components and methods used in formation of legal competencies of the future doctors have been considered.

Keywords: *competencies, legal competencies, formation of legal competencies, components of legal competence, philosophy of education, legal knowledge, public health, future doctors.*

В статтє рассматриваются вопросы правовых компетенций у соискателей образования области знаний «Здравоохранение» в медицинском вузе, и их философские аспекты. Проведенный анализ последних публикаций данной тематики, рассмотрены суть понятия «правовая компетентность», ее компоненты и методы, которые используются в процессе формирования правовых компетенций будущих врачей.

Ключевые слова. *Компетенции, правовые компетенции, формирование правовых компетенций, компоненты правовой компетентности, философия образования, правовые знания, здравоохранение, будущие врачи.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку галузі охорони здоров'я характеризується стрімким розвитком інноваційних технологій, впровадження в практику роботи нових методів лікування і діагностики захворювань, новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дають змогу працювати в

єдиному професійному світовому чи європейському просторі. Тому, якісна підготовка медичних кадрів – потреба часу, майбутні лікарі, окрім професійної підготовки, повинні мати ґрунтовні знання з медичного права, філософії, адже у своїй практичній діяльності повсякчас стикаються з питаннями юридичного характеру, розв'язання яких потребує також і філософського підходу. Крім того, сучасні зміни в законодавстві розширюють можливості людей щодо самостійної участі в адміністративних, конституційних, господарських правових відносинах, тому зростає значення правової компетенції як складової професійної компетентності фахівця в умовах адаптації української галузі охорони здоров'я до світової.

Безумовно, у медичних вишах особлива увага приділяється розвитку загальнопрофесійних компетенцій випускників, але професійні компетенції лікаря чи медичної сестри не повинні обмежуватись тільки вузькопрофесійними знаннями та вміннями. Сучасна філософія освіти повинна виробити нові освітні методи та підходи, а також нову технологію процесу отримання знань. Тому все більшого значення набуває звернення до компетентнісного підходу, розгляду його як об'єднуючої ланки між освітнім процесом та реальними вимогами суспільства. Важливим аспектом в контексті який розглядається є підвищення правової компетенції медичного працівника, зокрема її формуванні на додипломному етапі.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні новітніх педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правову компетентність досліджували Г. Буш, А. Вербицький, В. Горшкова, Ц. Йотов, М. Кларін, Н. Кулюткін, М. Лісіна, В. Ляудіс, А. Матюшкін, М. Посталюк, Д. Шейзл та ін. Питанням формування правової компетентності особистості також присвячені праці А. Анікіної, А. Будас, С. Воеводіної, Т. Волох, С. Гуріна, Я. Кічук, І. Огороднійчук, О. Панова, М. Полякової, П. Лежнева, Н. Саприкіна, І. Серяєва, О. Черемісіна та ін.; дослідженням правового виховання особистості присвячені праці О. Аграновської, Л. Баліна, В. Головченко, Н. Еліасберга, М. Кейзерова, В. Котюк, В. Оксамитного, Т. Почтар, О. Скакун, М. Смоленського, А. Стаканкова, О. Татаринцевої, В. Тищенко, М. Фіцули, О. Шевчук та ін.; дослідженнями проблем правової культури займаються С. Алексєєв, І. Воронова, М. Панов, О. Петришин, Ю. Тодика та ін.; проблемі формування правової культури різних категорій населення та фахівців різних спеціальностей присвячені праці Л. Герасіна, В. Головченко, О. Данильяна, О. Дзьобаня, Г. Дехтяр, Г. Клімова, С. Максимова, Н. Поліщук, М. Требіна та ін.

Виклад основного матеріалу. Оскільки поняття «правова компетентність» є об'єктом вивчення багатьох дослідників, то її розуміють як: рівень правосвідомості студента та його правову активність; комплекс знань, ідей, ціннісних уявлень, що визначають вибір обґрунтованої законом поведінки людини; здатність до ефективного здійснення професійної діяльності в умовах фінансово-економічної самостійності [1, с. 217].

Якщо філософія освіти розглядає, як відбувається розумовий і моральний розвиток людини в культурному середовищі та як може (і повинна) сприяти цьому процесу освіта взагалі, то філософія правової освіти зосереджена на формуванні та розвитку правової культури людини в соціальному середовищі й впливу на нього правової освіти. Ця філософія розглядає сутність і природу всіх явищ в правовому

освітньому процесі: що таке правова освіта сама по собі (онтологія правової освіти); яким чином вона відбувається (логіка правової освіти); які природа і джерела цінностей цієї освіти (аксіологія правової освіти); якою буває і якою має бути поведінка учасників правового освітнього процесу (етика правової освіти); якими бувають і якими повинні бути методи сприяння правовому освітньому процесу (методологія правової освіти). Сукупність ідей, що складають основу того чи іншого цілісного підходу до постановки правової освіти, можуть також розглядатися окремо (ідеологія правової освіти) [6, с. 1].

Розглянемо компоненти правової компетентності особистості:

1. Аксіологічний — відповідальність громадянина, права і свободи людини, людська гідність, принципи толерантності, норми та правила сучасної демократії, справедливість, рівність людей перед законом, суспільне благо, повага до національних традицій і культури, загальнолюдських цінностей, патріотизм.

2. Когнітивний — знання основних положень теорії права, міжнародного, інформаційного права; знання різних галузей права (конституційного, цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, кримінального, екологічного); знання основних нормативно-правових актів у сфері прав і свобод людини, основоположних світових правових документів щодо регулювання екологічної безпеки, протидії тероризму, насильництву тощо; нормативно-правових актів, що регулюють професійну діяльність. Проявляється як: – здатність вільно володіти юридичною термінологією і юридичною технікою; – здатність кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти, реалізовувати норми права в конкретних сферах професійної діяльності; – здатність юридично правильно кваліфікувати факти й обставини; – здатність забезпечувати виконання вимог законності й правопорядку; – здатність приймати обґрунтовані юридичні рішення відповідно до чинного законодавства; – здатність запобігати правопорушенням, виявляти та усувати причини та умови, що сприяють порушенню прав людини; – здатність тлумачити й застосовувати національне законодавство, а також принципи та норми міжнародного права.

3. Емпіричний — уміння акумулювати особистісний, світовий досвід та вміння його використовувати в якості основи для професійних знань та життєвої діяльності, алгоритмів діяльності, способів і методів розв'язання конкретних задач. Емоційно-ціннісне ставлення особистості до правових аспектів професійної діяльності, складових правової системи загалом.

4. Гуманістичний — визнання права людини на самостійний вибір, на індивідуальну стратегію особистої поведінки, особлива увага до прав і свобод громадян, формування стратегій поведінки з урахуванням життя людини як найвищої цінності.

5. Акмеологічний — вміння ставити мету у своїй професійній діяльності, узгоджувати її з правовими реаліями сучасності, складати алгоритм правових дій для досягнення певних цілей; об'єктивному самоконтролі й самокритиці; самоактуалізації потенційних правових можливостей, спрямованих на формування готовності до прийняття професійних рішень; здатності розв'язувати актуальні правові проблеми тощо [3, с. 150].

Г. Лазарчук виділяє три рівні формування правової компетентності особистості. Перший рівень – формування ключових правових компетенцій, яке відбувається з моменту народження особистості до її професійно спрямованого навчання. Другий рівень – формування базових правових компетенцій, яке

відбувається з моменту визначення особистості щодо майбутньої професійної діяльності та до закінчення закладу вищої освіти. Третій рівень – формування спеціальних правових компетенцій, яке відбувається в процесі самонавчання та підвищення своєї кваліфікації [5, с. 53]. Тобто, в процесі отримання спеціальності лікаря у здобувачів освіти відбувається формування базових правових компетенцій на основі наявних ключових правових компетенцій.

З метою виявлення рівня правових знань, при тестуванні чи вирішенні ситуаційних завдань, де розглядаються питання основ правознавства та медичного права, великий відсоток здобувачів освіти показують слабкі знання не тільки кримінального, адміністративного, фінансового, трудового права, а й основного Закону України. Крім того, мають «розмиті» уявлення про правову базу професійної діяльності. Тому проблемам правової грамотності медичних працівників повинна приділятися серйозна увага протягом всього періоду навчання у виші.

Одним з ефективних способів розв'язання таких завдань є використання у процесі формування правових компетенцій майбутніх лікарів методики запропонованої І. Ю. Хміль [5, с. 70], де виділено три основні етапи: цілемотиваційний (формування уявлень про власний рівень розвитку правових знань та умінь, здійснення мотивування до усвідомлення значущості правової компетентності з медичного права для майбутньої професійної діяльності); процесуально-діяльнісний (розвиток у майбутніх лікарів правових умінь і навичок; здатності застосовувати результати правової діяльності в конкретних практичних ситуаціях); контрольньо-оцінювальний (використання ефективних форм і методів аналізу та оцінювання рівнів сформованості правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права). Окрім того, освітній процес повинен включати активні методи навчання правового змісту, а саме семінари-дослідження, семінари-дискусії, семінари-обговорення, круглі столи, розв'язання професійних ситуацій і задач пов'язаних з юридичною відповідальністю і філософським підходом до розв'язання проблем, тренінги, самостійна навчальна й науково-дослідна робота здобувачів освіти тощо.

Висновок. Таким чином, формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки сприяє розвитку навичок вирішення проблемних правових ситуацій; формує здатність узагальнювати матеріал правового змісту, почуття відповідальності за висловлені судження; опанування достатнім рівнем правової культури та правової свідомості для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних правовідносин і дотримання прав людини в сфері охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2019. № 2 (18); доступ <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2297/1>
2. "Наука і освіта", №2, 2015
3. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика (серія: Педагогічні науки) випуск №3-4 (48-49), 2016.
4. Освітній дискурс: збірник наукових праць, 24(6), 2020
5. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. - №36. – с.51-57
6. <http://eprints.kname.edu.ua/39012/1/33-38.pdf>